

Pankkisektori

EMU-prosessi ja kiihtyvä kansainvälinen kilpailu vaikuttivat selvästi myös Suomen pankkisektorilla. Suomalaistenkin pankkien on ollut välttämätöntä sopeuttaa toimintojaan uuteen kilpailuympäristöön sekä uudistaa omistus- ja yhteistyörakenteitaan.

Merkittävin rakenteellinen muutos oli Merita Pankin ja ruotsalaisen Nordbankenin omistusrakenteiden yhdistäminen uudeksi MeritaNordbankenin nimiseksi holdingyhtiöksi, joka omistaa ja hallinnoi sekä Merita Pankin (mukaan lukien Merita Oy:n tytäryhtiöt) että Nordbankenin toimintoja. MeritaNordbankenin suomalaisena omistusyhtiönä on Merita Oy, joka omistaa 40 % osakkeista ja käyttää 50 prosentin äänivaltaa uudessa yhtiössä. Nordbanken puolestaan omistaa uudesta yhtiöstä 60 % ja käyttää 50 prosentin äänivaltaosuutta. Uuden suurpankin kotipaikkana on Suomi, mutta yhtiön operatiivinen johto sijaitsee Tukholmassa. Uusi pankki on taseen loppusummalla mitaten Pohjoismaiden toiseksi suurin pankkikonserni Svenska Handelsbankenin jälkeen. MeritaNordbankenin valvoo Suomen Rahoitustarkastus.

Valtion omistamien rahoituslaitosten uudenjärjestely eteni, kun valtio ilmoitti aikomuksesta yhdistää Postipankin ja Suomen Vientiluoton toiminnat. Postipankin ja Suomen Vientiluoton toiminnat siirrettiin uuden holdingyhtiön alaisuuteen loppuvuodesta. Uudessa konsernissa Postipankki on liikepankki, joka keskittyy hoitamaan kotitalouksien, pienten ja keskiurten yritysten sekä julkisyhteisöjen pankkipalveluja. Suomen Vientiluotto puolestaan myy uuden rahoituskonsernin kotimaisia ja kansainvälisiä pankki- ja rahoituspalveluja suomalaisille suuryrityksille sekä näiden ulkomaisille asiakkaille. Lisäksi konserniin perustettiin uusi investointipankki, jonka toimialaan kuuluvat kaikki investointipankkipalvelut.

Heinäkuussa 1997 aloitti toimintansa Osuuspankkikeskus-OPK osuuskunta. Uusi yhteisömuoto mahdollistaa osuuspankkien sitoutumisen aiempaa kattavampaan yhteisvastuuseen. Yhteisvastuun kautta yhteenliittymään kuuluvia osuuspankkeja tarkastellaan kokonaisuutena mm. vakavaraisuuden, talletussuojan ja suurten asiakasriskien kannalta. Uuteen yhteenliittymään liittyi 251 osuuspankkia, mukaan lukien Osuuspankkien Keskuspankki (OKO). Yhteenliittymästä irtaantui 44 paikallista osuuspankkia,

jotka perustivat Paikallisosuuspankki-ryhmän (POP). Ryhmän osuuspankkeja käsitellään mm. talletussuojan kannalta erillisinä pankkeina.

Kauppa- ja teollisuusministeriön asettama työryhmä julkaisi elokuussa 1997 kokonaisselvityksen valtion erityisrahoituksesta ja sen uudelleen järjestelämisestä. Keskeinen toimenpide-ehdotus oli koota yhteen aiemmin hajallaan ollut erityisrahoitustoimintaa sekä tiivistää hallinnonalojen yhteistyötä. Työryhmä ehdotti, että perustetaan uusi, kaikkea valtion erityisrahoitusta hoitava yhtiö, johon yhdistettäisiin Keran ja Valtiontakuukeskuksen pieniä ja keskisuuria yrityksiä koskevat toiminnot ja Valtiontakuukeskuksen suurasiakasyksikön vientitakuutoiminta sekä valtion kehitysrahoitusyhtiön Finnfundin ja erityisluottolaitoksen Fiden toiminnot.

Ulkomaisten pankkien tulo Suomen rahoitusmarkkinoille jatkui. Kaksi uutta pohjoismaista pankkia avasi Suomessa sivukonttorin vuoden aikana. Suomessa sijaitsevien ulkomaisten pankkien sivukonttoreiden yhteenlaskettu tase oli vuoden vaihteessa noin 65 mrd. mk, mikä on noin 10 % suomalaisten talletuspankkien taseesta. Ulkomaisten pankkien markkinaosuudet Suomen raha- ja pääomamarkkinoista olivat edelleen kasvussa. Markkinaosuuksien suuruudet vaihtelivat kuitenkin huomattavasti rahoitustoiminnan eri osa-alueilla.

Pääomamarkkinat

Siirtyminen yhteiseen rahaan, kilpailun kiristyminen ja tietotekniikan kehitys ovat pakottaneet myös pääomamarkkinoilla toimivat yritykset ja markkinaosapuolet tehostamaan toimintaansa.

Arvopapereiden rekisteröinti ja selvitys tehostuivat huomattavasti, kun Suomen Arvopaperikeskus Oy aloitti toimintansa vuoden alussa. Helsingin Rahamarkkinakeskuksen ja Suomen Osakekeskusrekisteri Osuuskunnan liiketoimintojen sekä Helsingin Arvopaperipörssin kaupanselvityksen yhdistämisestä oli sovittu jo vuonna 1996, mutta toiminta päästiin aloittamaan vasta uudistetun lainsäädännön astuttua voimaan 1.1.1997. Suomen Pankin omistusosuus uudessa yhtiössä on 24.4 % ja koko julkisen sektorin yhteensä 40 %.

APK pyrki kehittämään toimintaansa sekä kansainvälisiä yhteyksiään vastatakseen muutuvan toimintaympäristön asettamiin haasteisiin. Toukokuussa 1997 se oli mukana perusta-

massa Euroopan kansallisten arvopaperikeskusten yhteistyöjärjestöä ECSDAa (European Central Securities Depositories Association). ECSDA-järjestö laati ehdotuksen arvopaperikeskusten välisestä verkostosta, jonka kautta voitaisiin tehostaa kansainvälisen arvopaperikaupan selvitystä sekä mahdollistaa Euroopan keskuspankkijärjestelmän luotoissa vaadittavien vakuuksien käyttö maasta toiseen. Suunniteltujen arvopaperikeskusten välisten yhteyksien avulla markkinaosapuolet voisivat käsitellä myös ulkomaisissa arvopaperikeskuksissa liikkeeseen laskettuja arvopapereita kotimaansa arvopaperikeskuksen kautta.

Helsingin Arvopaperipörssi ja SOM Oy, Arvopaperi- ja johdannaispörssi, selvitysyritys ilmoittivat fuusioistaan heinäkuussa. Uuden yhtiön nimeksi tuli HEX Oy, Helsingin Arvopaperi- ja johdannaispörssi, selvitysyritys. Yhtiön toimialoina ovat arvopaperi- ja johdannaispörssi-toiminta sekä johdannaisten selvitystoiminta. Fuusiolla yhtiö pyrki varautumaan pääomamarkkinoiden kovenemaan kansalliseen ja kansainväliseen kilpailuun. Yhtiön suurimmaksi osakkeenomistajaksi tuli Merita Pankki noin 1/3 omistusosuudella. Myös Tukholman johdannaispörssi OM oli mukana 16 prosentin omistusosuudella.

Ulkomaiset pankit ja pankkiiriliikkeet tekivät yrityskauppoja Suomessa. Skandinaviska Enskilda Banken osti Ane Gyllenberg Oy:n ja Pankkiiriliike Carnegie Suomi Oy osti Pankkiiriliike Oy Erik Selin Ab:n.

Pankkien kannattavuus ja tehokkuus paranivat selvästi

Pankkisektorin huomattavat saneeraus- ja rationalisointitoimenpiteet alkoivat vaikuttaa, ja pankkien kannattavuus parani. Vuonna 1996 alkanut myönteinen tuloskehitys jatkui, ja pankkien tulokset ylittivät selkeästi markkinoiden odotukset. Tulosten kohenemisen myötä myös pankkien vakavaraisuus parani. Suurimmat syyt kannattavuuden kohentumiseen olivat luottotappioiden vähäisyys, osakkeiden myyntivoitot, toimintakulujen pieneminen sekä rahoituskatteiden paraneminen. Suuri osa pankkisektorin hyvästä tuloksesta muodostui kuitenkin kertaluonteisista eristä, ja myönteisen tuloskehityksen jatkuminen seuraavina vuosina onkin vahvasti

sidottu koko talouden kehitykseen. Talouden vakaa kasvu ja alhainen korkotaso luovat edellytykset myös pankkisektorin hyvän kannattavuuden jatkumiselle.

Luottotappiot vähenivät vuoden aikana vahvan talouskasvun ja alhaisen korkotason ansiosta. Lisäksi pankit saivat merkittävän määrän palautuksia jo aiemmin kirjatuista luottotappioista. Vakuuksien realisoinneista saatiin usein perityksi odotettua suurempi määrä velasta, jolloin luottotappioiksi kirjattuja saamia palautui. Myönteinen kehitys oli paljolti vakuutena olleiden omaisuuserien arvonnousun ansiota. Erityisesti kiinteistöjen arvot nousivat merkittävästi. Myös järjestämättömien saamisten määrä supistui, mutta vähemmän kuin vuonna 1996.

Pankkisektorin hyvään tulokseen vaikuttivat merkittävästi myös osakekaupoista realisoituneet myyntivoitot. Näistä osaketuotoista valtaosa oli Merita Pankin kirjaamia. Kokonaisuutena arvopaperikaupan kate ilman Merita Pankin myyntivoittoa oli kuitenkin heikko.

Huutokauppakoron nosto syyskuun puolivälissä kasvatti pankkien korkomarginaaleja, sillä antolainauskorot reagoivat markkinakorkojen muutoksiin yleensä nopeammin ja voimakkaammin kuin ottolainauskorot. Kilpailu sekä kotitalous- että yrityssektorin laina-asiakkaista kuitenkin kiristyy tulevaisuudessa, eikä pankkien ole helppo ylläpitää aiempia korkomarginaaleja kovenevassa kilpailuympäristössä.

Uusien asuntoluottojen kysyntä jatkui vilkkaana koko vuoden ja kotitalouksien asuntoluottokanta alkoi kasvaa. Yritysluottojen kysyntä puolestaan vaihteli vuoden aikana voimakkaasti. Yritysluottokanta kokonaisuudessaan on jonkin verran pienentynyt viime vuosina; erityisesti valuuttaluottokanta on pienentynyt koko 1990-luvun ajan. Syynä yritysluottojen laimeaan kysyntään olivat mm. yritysten pyrkimys vahvistaa taserakenteitaan ja tulo-rahoituksen käyttäminen investointien rahoitukseen.

Pankkien rahoituskatteiden paranemiseen on vaikuttanut myös niiden huonotuottoisen omaisuuden väheneminen. Merkittävimpiä huonotuottoisia eria ovat olleet järjestämättömät luotot ja kiinteistöt. Järjestämättömistä luotoista suurin osa oli vakuudellisia. Kun vakuuden arvo oli velkaa pienempi, erotus kirjattiin luottotappioksi ja vakuuden arvoa vastaava osa pysyi taaseissa järjestämättömänä saamisena vakuuden realisointiin asti. Järjestämättömien saamisten kanta on pienentynyt sitä mukaa kuin vakuuk-

sia on realisoitu. Realisointeja ovat hidastaneet mm. pitkät konkurssioikeudenkäynnit. Myös kiinteistöomaisuuden määrä oli pienenemässä, mutta oli silti edelleen suuri. Korkotason lasku auttoi pankkeja vähentämään huonotuottoisesta omaisuudesta aiheutuneita rahoituskustannuksia.

Pankit olivat edelleen talletuslijäämäisiä. Ylimääräiset varat olivat sijoitettuina rahamarkkinoille. Pankkien välillä ei juuri esiintynyt kilpailua talletuksista, mikä osaltaan edesauttoi rahoituskatteiden positiivista kehitystä. Markkatalletusten määrä pankeissa kasvoi edelleen vuoden aikana. Matalakorkoiset talletukset olivat pankkien tärkein rahoituksen lähde, jopa niin, että niiden suurta määrää pidettiin ottolainausrakenteen kannalta uhkatekijänä. Jos yleisön sijoitustottumukset muuttuvat vastaamaan enemmän länsieurooppalaista sijoitusrahastoja ja vakuutusäästämistä suosivaa säästämistapaa, pankit saattavat joutua vastaamaan kilpailuun talletuskorkoja nostamalla.

Postipankki maksoi joulukuussa valtion pääomalainan takaisin kokonaisuudessaan. Myös Merita Pankki sekä eräät osuuspankki- ja säästöpankkiryhmän pankeista maksoivat osan valtion pääomalainasta takaisin vuoden 1997 aikana.

Pankkien riskienhallinta on kehittynyt voimakkaasti viime vuosina. Pankit ovat panostaneet erityisesti luotto- ja markkinariskien hallintaan. Vuoden aikana ei pankkisektorilla realisoitunutkaan yhtään sellaista riskiä, joka olisi aiheuttanut pankeille normaalia suurempia tappioita.

Osakemarkkinat vilkkaat, sijoitusrahastot ja johdannaismarkkinat kasvoivat tasaisesti

Helsingin Arvopaperipörssin vaihto kasvoi selvästi: edellisen vuoden pörssivaihto ylittyi jo elokuussa. Vuoden päättyessä ulkomaisilla sijoittajilla oli hallussaan jo noin 45 % pörssiosakkeiden markkina-arvosta. Osakkeiden ulkomaalaisomistuksen osuus oli suurin EU-maiden joukossa. Huolimatta uusien yhtiöiden mukaantulosta pörssilistalle Suomen osakemarkkinoita voitiin edelleen pitää varsin keskittyneinä. Kahdenkymmenen eniten vaihdetun yhtiön osakkeiden osuus oli noin 90 % koko vaihdosta.

Sijoitusrahastojen ja vakuutusäästämissä suosio kasvoi tasaisesti. Silti niiden osuus kotitalouksien kaikesta rahoitusvarallisuudesta oli

Suomessa edelleen varsin vähäinen verrattuna muihin Länsi-Euroopan maihin: sijoitusrahastojen osuus oli vain noin prosentin ja henkivakuutusäästöjen osuus noin 8 %. Ruotsissa sijoitusrahastojen osuus oli noin 10 % ja henkivakuutusäästöjen noin 20 %. Ruotsissa rahastoilla on kuitenkin jo pitkä historia, kun taas Suomessa rahastosijoittamisen voidaan katsoa olevan vasta alkuvaiheessa. Myös muissa Länsi-Euroopan maissa rahasto- ja henkivakuutusäästäminen olivat suosittuja sijoituskohteita.

Pankit ovat viime vuosina selvästi lisänneet taseen ulkopuolisten instrumenttien käyttöä. Erityisesti korkojohdannaisten määrä on kasvanut voimakkaasti: vuonna 1997 se kasvoi noin 60 % edellisvuotiseen verrattuna. Suurin osa korkojohdannaissopimuksista tehdään tai selvitetään pörssissä. Valuuttajohdannaissopimukset ovat sen sijaan pääosin ns. OTC-sopimuksia, jotka ovat vakioimattomia ja jotka osapuolet tekevät keskenään pörssin ulkopuolella.

Valtion velanotto väheni

Joukkovelkakirjaemissiot vähenivät 9 %. Etenkin valtio reagoi lainanottotarpeensa pienenemiseen vähentämällä selvästi joukkolainojen emisioita. Muiden sektoreiden emissiot olivat suunnilleen yhtä suuret kuin edellisenä vuonna.

Valtion markkamääräinen lainanotto keskittyi viitelainamarkkinoille. Pääasiassa kotitalouksille myytävien tuotto-obligaatioiden määrä supistui vuoden aikana jonkin verran. Hyvän säilyneen kannattavuus ja investointien hidas kasvu olivat syynä siihen, että yritykset ottivat pitkäaikaista rahoitusta pääomamarkkinoilta varsin vähän; yrityssektorin joukkovelkakirjalainakanta itse asiassa pieneni vuoden aikana noin 10 %. Pankkien tarve laskea liikkeeseen pitkäaikaisia joukkovelkakirjalainoja oli vähäinen, koska pankit sitoivat luottokorkonsa pääosin heliborja primekorkoihin. Myös pankkien ja muiden rahoituslaitosten joukkolainakanta supistui vuonna 1997.

Valtion viitelainojen jälkimarkkinoiden likviditeetti parani aikaisempien vuosien likviditeettiin verrattuna. Vakuutuslaitokset, erityisesti eläkeyhtiöt, olivat edelleen keskeisin sijoittajaryhmä valtion lainamarkkinoilla, joskin niiden sijoitusten määrän kasvu hidastui loppuvuonna. Ulkomaiset sijoittajat lisäsivät vuoden aikana sijoituksiinsa pitkäaikaisilla markkamarkkinoilla.

Rahoitusvalvonnan ja -lainsäädännön kehittäminen

Suomen Pankki vastaa osaltaan rahoitusjärjestelmän vakauden ja toimivuuden yleisvalvonnasta. Keskuspankin tehtävänä on edistää maksu- ja muun rahoitusjärjestelmän vakautta ja luotettavuutta sekä huolehtia osaltaan rahoitusjärjestelmän tehokkuudesta ja kehittämisestä.

Rahoitusvalvontaa kehitettiin vuoden aikana useilla eri tahoilla. Valvontaviranomaisten kesken käsiteltiin mm. rahoitus- ja vakuutusvalvonnan sisällön linjauksia sekä sovittiin viranomaisten välisestä tietojenvaihdosta ja yhteistyöstä. Rahoitusvalvonnan kehittämiseen tähtäävissä toimenpiteissä korostettiin omistajavalvonnan ja riittävän markkinainformaation merkitystä. Valtiovarainministeriö asetti selvitysmiehen tutkimaan rahoitus- ja vakuutusvalvonnan tehostamistapoja ja -mahdollisuuksia. Selvitysmies Björn Wahlroos teki esityksen vakuutus- ja rahoitusvalvonnan yhdistämisestä sekä ehdotti uuden valvontaviranomaisen perustamista. Valtiovarainministeriö pyysi esitykseen osapuolten lausuntoja vuoden 1997 loppuun mennessä.

Vuoden 1998 alussa tuli voimaan monta luotolaitoksia ja sijoituspalveluyrityksiä koskevaa lainmuutosta. Merkittävimpänä voidaan pitää talletussuojasäädösten uudistamista. Uuden lain mukaan talletukset ovat täysin suojattuja 150 000 markkaan asti. Suoja on tallettaja- ja pankkikohtainen siten, että yhden tallettajan talletukset yhdessä pankissa (pankkiryhmässä) on suojattu 150 000 markkaan asti. Talletusten lukumäärää eri pankeissa ei ole rajattu. Heinäkuun 1996 talletusten perusteella arvioiden suoja kattaa käytännössä yleisötalletuksista lukumääräisesti 96 % ja markkamääräisesti noin 60 %. Talletussuojan rajaamista koskevaa lainmuutosta voidaan pitää myös merkittävänä periaatteellisena uudistuksena, sillä se selkeyttää osaltaan pankkisektorin valvontaa ja vastuunkantoa koskevia kysymyksiä. Talletussuojan rajaamisella korostetaan omistajien, markkinoiden ja tallettajien vastuuta pankkien taloudellisen tilan seurannassa. Muutoksen jälkeen suomalainen talletussuojajärjestelmä on myös entistä paremmin yhtenäinen muiden EU-maiden talletussuojasäädösten kanssa.

Lainsäädäntömuutokset sisälsivät lisäksi mm. osavuositarkastuksen julkistamisvelvollisuuden ulottamisen myös Osuuspankkikeskus-OPK osuuskunnan talletuspankkeihin. Uudistuksen tavoitteena oli lisätä ja selkeyttää luotolaitosten

taloudellista asemaa koskevaa julkista informaatiota ja sen saatavuutta markkinamekanismin tehostamiseksi. Lainsäädäntömuutoksilla laajennettiin myös jonkin verran viranomaisvalvontaan kuuluvien luotolaitosten ja sijoituspalveluyritysten piiriä niin, että Rahoitustarkastuksen valvontaan kuuluvat vastedes myös niiden omistusyhteisöt. Myös eräitä kirjanpitosäädöksiä muutettiin. Varojen ja velkojen arvostusperiaatteet muuttuivat mm. siten, että vaihtuviin vastaviin luettavat arvopaperit merkitään kirjanpidossa aina markkinahintaan.

Hallitus antoi eduskunnalle esityksen arvopaperikaupan selvitystoimintaa koskevasta laista. Arvopaperimarkkinalaki ei ole aiemmin sisältänyt selvitystä koskevia säädöksiä. Uuden lainkohdan mukaan selvitystoiminnan ammattimaiseen harjoittamiseen tarvittaisiin toimilupa. Selvitysyhteisöä koskisivat saman tyyppiset säännökset kuin arvopaperipörssiä ja optioyhteisöä. Uudella lailla pyritään parantamaan sijoittajien, markkinaosapuolten ja julkisen vallan asemaa arvopaperimarkkinoilla.

Maksujärjestelmät

Suomen Pankin tehtävänä on huolehtia osaltaan maksujärjestelmän toimivuudesta ja tehokkuudesta sekä osallistua sen kehittämiseen ja tarjota palveluja maksuliikkeen ja maksujen selvityksen hoitamiseksi. Keskuspankki valvoo maksujärjestelmiä kokonaisuuksina, kun taas Rahoitustarkastus vastaa yksittäisten luotolaitosten ja niiden maksujärjestelmäriskien valvonnasta. Useat kansainväliset organisaatiot (EU, EMI, BIS) ovat antaneet ohjeita ja suosituksia maksuliikkeen luotettavuuden ja turvallisuuden edistämiseksi. Tavoitteena on saada Suomen järjestelmät ja niiden valvonta kansainvälisten suositusten mukaisiksi ja EMU-kelpoisiksi vuoden 1998 loppuun mennessä.

Kotimaisten maksujärjestelmien kehittämiseksi Suomen Pankki toimii yhteistyössä pankkien ja Suomen Pankkiyhdistyksen kanssa. Suomen Pankin vastuu painottuu suurten maksujen välitykseen, mikä korostuu euroaikana, kun Suomen Pankin kautta voidaan välittää euromaksuja myös toisiin EU-maihin. Vuoden 1997 aikana jatkettiin Suomen Pankin sekkilitijärjestelmän ja siihen liittyvien selvitystoimintojen kehittämistä vastaamaan yhteisesti sovittuja vähimmäisvaatimuksia EMUn kolmannessa vaiheessa. Yhteisen rahapolitiikan tehokas ja luo-

tettava toteuttaminen edellyttää toimintavarmoa maksu- ja selvitysjärjestelmiä euroalueella. Kansainvälinen yhteistyö jatkuu ensisijaisesti Euroopan rahapoliittisen instituutin maksu- ja selvitysjärjestelmiä kehittämissä asiantuntijatyöryhmissä.

Tekninen kehitys, maksujärjestelmien elektronisoituminen ja uudet maksuvälineet asettavat haasteita myös maksujärjestelmien valvonnalle. Suomen Pankki seurasi elektronisen rahan käytön ja sääntelyn kehitystä ja osallistui sääntelykeskusteluun sekä kotimaassa että EU:n piirissä.

Maksu- ja selvitysjärjestelmien yleisvalvonta

Suomen Pankki vastaa maksu- ja selvitysjärjestelmien yleisvalvonnasta, jonka tavoitteiden ja tehtävien määrittelyä sekä analysointia jatkettiin yhteistyössä Rahoitustarkastuksen kanssa. Suomen Pankin ja Rahoitustarkastuksen yhteinen maksujärjestelmien valvonnan kehittämissä projekti (MAJAVA) sai marraskuussa valmiiksi kotimaisten maksujärjestelmäriskien ja niiden sääntely- ja valvontatarpeiden määrittelytyön.

Maksujärjestelmiin liittyvät riskit voivat toteutuessaan heikentää järjestelmien toimivuutta tai pysäyttää järjestelmät kokonaan. Pankkien välisen vastapuoliriski syntyy, mikäli maksunsaajapankki ottaa vastuun maksusta ja hyvittää maksun saajan tiliä ennen kuin kate on lopullisesti siirretty pankkien välillä. Vastapuoliriskin toteuttamisella voi olla vaikutuksia sekä maksuliikkeen sujuvuuteen että maksu- ja rahoitusjärjestelmien vakauteen, mikäli yksittäisen pankin vaikeudet suoriutua maksuvelvoitteistaan leviävät laajalle. Vastapuoliriski voidaan eliminoida mm. siirtämällä maksujen katteet reaaliaikaisesti bruttoperiaatteella ennen maksun suorittamista asiakkaalle ns. RTGS-järjestelmän (Real-Time Gross Settlement System) avulla.

Rahoitustarkastuksen kanssa jatkettiin Suomessa toimivien pankkien valuuttakauppoihin liittyvien selvitysriskien kartoittamista. Kaikkien pankkien valuuttakauppoihin liittyvät vastapuoliriskipositiot ovat huomattavat. Valuuttakauppojen toteutuksessa PVP-periaate (payment versus payment eli maksu maksua vastaan) ei toteudu, vaan rahansiirrot joudutaan toteuttamaan eriaikaisesti valuuttojen aikavyöhykkeiden ja maakohtaisten toimitusajankohtaerojen vuoksi. PVP-periaatetta voitaisiin soveltaa mm. kansainvälisen valuuttakauppojen nettoutuskeskuksen avulla tai samanaikaisilla toisistaan riip-

puvaisilla RTGS-siirroilla. Selvitysriskien kartoittamisen pohjana oli G 10 -maiden keskuspankkien keväällä 1996 julkaisema raportti valuuttakauppojen selvitysriskeistä ja niiden vähentämiskeinoista ja -tarpeista.

Kotimaisiin selvitysyhteisöihin (arvopaperikeskus, johdannaispörssit sekä Automatia-yhtiöt) liittyvien yleisvalvontatehtävien kehittämiseksi asetettiin syksyllä 1997 Suomen Pankin ja Rahoitustarkastuksen yhteiset projektiyhtymät. Näiden tulee määrittellä selvitysjärjestelmien yleisvalvonnan periaatteet ja valvonnan sisältö. Arvopaperikaupassa voidaan noudattaa toimitusmaksua vastaan periaatetta ja kytkä maksun suorittaminen arvo-osuuden luovutukseen.

Pankkien maksujärjestelmien kehittämistä jatkettiin

Suomen Pankki kehittää sekkitilijärjestelmää ja muita kotimaisia maksujärjestelmiä yhteistyössä pankkien ja Suomen Pankkiyhdistyksen kanssa. Kehitystyön tavoitteena on parantaa järjestelmien tehokkuutta, vähentää pankeille maksujen välityksestä aiheutuvia riskejä ja täyttää EU:n maksujenvälitykselle asetetut vähimmäisvaatimukset.

Suomen Pankin sekkitilijärjestelmä

Sekkitilijärjestelmän kautta suoritettiin vuonna 1997 keskimäärin 402 maksua päivässä. Keskimääräinen päivittäinen liikevaihto, 35,9 mrd. markkaa, oli 5,9 % Suomen bruttokansantuotteesta, eli rahavirtojen arvo saavutti BKT:n arvon 17 päivässä. Sekkitilijärjestelmän maksujen kappalemäärät ja markka-arvot kasvoivat edellisvuotisiin verrattuna. Suurin muutos tapahtui vuoden jälkipuoliskolla tilinhaltijoiden välisten maksujen kappalemäärässä. Näitä maksuja oli joulukuussa 1997 lähes puolitoistakertainen määrä edellisen vuoden joulukuun maksuihin verrattuna. Kasvu aiheutui tapahtumakohtaisten RTGS-katesiirtojen käyttöönotosta. Sekkitilijärjestelmän maksutapahtumista lähes 30 % liittyi pankkien rahahuoltoon. Rahahuollon osuus maksujen kokonaisarvosta oli vain prosentti, ja puolet maksujen kokonaisarvosta liittyi arvopaperi- ja valuuttakauppaan.

Vuoden 1996 alusta lähtien Suomen Pankki on vaatinut täysimääräisen vakuuden myöntäessään pankeille päivänsisäistä sekkitililimiittä.

Myös EMIn sääntöjen mukaan sekkitililimiittillä on aina oltava täysimääräinen vakuus. Suomen Pankki halusi joustavoittaa pankkien maksuliikkeen hallintaa sekkitilijärjestelmässä ja luopui 1.5.1997 lähtien lupamenettelystä, jonka mukaan limiitinmuutoksiin tarvittiin keskuspankin johtokunnan hyväksyntä. Muutoksen jälkeen Suomen Pankki voi hyväksyä pankkien limiitinmuutospyynnöt tarkistettuaan toimitettujen vakuuksien kelpoisuuden ja katearvon. Pankit voivatkin nyt pyytää sekkitililimiitin muutosta joustavasti päivänsisäisen likviditeettitarpeen mukaan. Pankit ovat kasvattaneet sekkitililimiittensä yhteismäärää varautuessaan likviditeettitarpeen vaihteluihin ja sekkitilijärjestelmän tapahtumamäärien kasvuun bruttomääräisten tapahtumakirjausten lisääntyessä.

Elokuussa 1997 Suomen Pankki hyväksyi automaattisen vakuushallintapalvelun peruseriaatteet. Automatisointihanke antaa pankeille mahdollisuuden tehostaa arvo-osuusmuotoisen vakuusmateriaalin käsittelyä. Palvelun avulla vakuuksien riittävyden valvonta kohdistuisi pantattujen arvo-osuuksien kokonaisarvoon. Hankkeesta neuvoteltiin pankkien kanssa ja sen valmistelu aloitettiin. Järjestelmän rakentamisesta vastaa Suomen Arvopaperikeskus, ja tavoitteena on ottaa järjestelmä käyttöön alkuvuodesta 1998.

Tilinhaltijat voivat kytkeytyä sekkitilijärjestelmään Suomen Pankin työasemasovelluksen kautta tai itse rakentamaansa sovellusta käyttäen. Vuonna 1997 Suomen Pankki rakensi uutta ohjelmaversiota työasemasovelluksesta ja sekkitilijärjestelmästä. Näihin sisältyy mm. maksujen jonotusmahdollisuus. Jos tilinhaltijan sekkitilillä ei ole riittävästi katetta maksun suorittamiseksi, maksua ei palauteta lähettäjälle, vaan se jää jonnekin odottamaan, kunnes tilillä on riittävästi käyttövaroja. Jonottavien maksujen järjestys määräytyy mm. saapumishetken ja tilinhaltijan niille antaman etuoikeusjärjestyksen mukaisesti. Uudet järjestelmät otetaan käyttöön keväällä 1998.

Muut kotimaiset järjestelmät

Suomessa toimivien pankkien keskinäiset katteensierrot suoritetaan Suomen Pankin sekkitilijärjestelmän kautta. Vuoden 1997 aikana kehitettiin etenkin pikasiirtoja ja sekkejä välittävää POPS-järjestelmää (pankkien online -pikasiirrot ja -sekit) ja pankkien maksujenvälitysjärjestel-

mää, maksuliikeclearingia sekä loromaksuja eli ulkomaisia markkamaksuja.

Pankit ottivat käyttöön POPS-järjestelmän vuonna 1996 pikasiirtojen ja sekki maksutietojen vaihtamiseksi ajantasaisesti pankkien välillä. Maksujen katteet siirrettiin pankkien muun maksuliikeclearingin yhteydessä. POPS-järjestelmän vastapuoliriskien vähentämiseksi otettiin kesäkuussa 1997 käyttöön pankkipareittaiset limiitit. Limiitin ylittävien maksujen kate pankkien välillä suoritetaan bruttoperiaatteella ennen maksun suorittamista asiakkaalle ja limiitin alittavien maksujen kate toistaiseksi päivän lopussa, mutta käytäntö tulee muuttumaan vuoden 1998 aikana. Tällöin POPS-järjestelmän kautta välitetään maksuja ainoastaan limiitin puitteissa. Pankkienvälisen kahdenkeskisen limiitin ylityksessä velkaantunut pankki suorittaa katteensieron limiitin vapauttamiseksi.

Pankit vaihtavat maksuliikeclearingin maksutietoja mm. tilisiirroista, korttimaksuista ja suoraletuksista kahdenkeskisesti useita kertoja päivässä. Suomen Pankki suorittaa pankkien maksuliikeclearingin eli pankkienvälisen katteiden siirrot kerran päivässä pankkien toimittamien clearinglaskelmien perusteella. Tällä hetkellä osa asiakasmaksuista kirjataan saajien tileille jo ennen pankkienvälisen katteiden suorittamista, mikä aiheuttaa pankkien välille vastapuoliriskin. Vastapuoliriskin eliminoinniseksi – pankkien asiakaspalvelua huonontamatta – on esitetty uuden, ajankohdaltaan aikaisemman maksuliikeclearingajon käyttöönottamista.

Loromaksut ovat markkamääräisiä ulkomaanmaksuja Suomessa ja ulkomailla asuvan tai kahden ulkomailla asuvan välillä. Tällä hetkellä pankit välittävät maksutiedot keskenään, ja niihin liittyvät katteet siirretään joko kahdenkeskisesti tai pankkien välisessä loroclearingissä nettokatteiden siirtona sekkitilijärjestelmässä. Loromaksut ovat usein arvoltaan suuria. Tästä syystä niiden katteiden suorittaminen loroclearingissä vasta sen jälkeen, kun saajien tilejä on hyvitetty, aiheuttaa pankeille huomattavia päivänsisäisiä vastapuoliriskejä. Suomen Pankin, kotimaisten pankkien ja Suomen Pankkiyhdistyksen välisissä yhteistyöryhmissä käytyjen keskustelujen ja valmistelujen perusteella päätettiin, että loroclearingistä siirrytään bruttoperiaatteella tapahtuvaan loromaksujen käsittelyyn viimeistään syksyllä 1998. Tämän jälkeen yli 50 000 markan arvoiset ulkomaiset markkamaksut suoritetaan bruttomääräisinä, kun alle 50 000 mar-

kan lorumaksut voidaan sisällyttää pankkien muun maksuliikeclearingin yhteyteen.

Arvopaperikauppa ja sen maksuliike ovat suurten muutosten edessä EMUn yhtenäistäässä markkinat. Jotta uusiin haasteisiin kyettäisiin vastaamaan, perustettiin Suomen Arvopaperikeskuksen, pankkien, Suomen Pankkiyhdistyksen ja Suomen Pankin yhteinen työryhmä, joka laati vuoden kuluessa useita selvityksiä. Niissä kuvattiin tulevia muutoksia ja määriteltiin arvopaperikaupan maksuliikkeen kehittämissuunnitelma.

Sekkitilijärjestelmän tapahtumamäärien oletetaan kasvavan huomattavasti, kun bruttoperiatteella tehtävien katteensiirtojen määrä kasvaa. Tapahtumamäärien kasvun vaikutuksia pankkien maksuliikkeeseen sekkitilijärjestelmässä arvioitiin Suomen Pankissa rakentamalla likviditeetin kokeilumalleja. Mallien tulokset antavat viitteitä siitä, että pankkien päivänsisäisten sekkitililimiittien käyttö kasvaa jonkin verran ja saldovaihtelut suurenevät hieman siirryttäessä vastapuoliriskejä vähentäviin katteensiirtokäytäntöihin.

EU-maiden keskuspankkien maksujärjestelmät yhdistetään

Suomen Pankin sekkitilijärjestelmä on yksi ensimmäisiä käyttöön otettuja RTGS-järjestelmiä Euroopassa. Se tullaan liittämään osaksi EU-maiden yhteistä RTGS-järjestelmää TARGETia (Trans-European Automated Real-time Gross settlement Express Transfer), kun Euroopan keskuspankki aloittaa operatiivisen toimintansa 1.1.1999. Myös EMUn kolmannen vaiheen ulkopuoliset EU-maat voivat liittyä TARGETiin. Järjestelmä on kehitetty ensisijaisesti rahapolitiikan ja yhteisön rahamarkkinakaupan euromääräisten maksujen välityskanavaksi. EU-keskuspankit toivovat, että järjestelmän kautta välitetään myös muita suuria euromääräisiä maksuja vastapuoliriskien vähentämiseksi. EMI on alustavasti määrittänyt maasta toiseen välitettävien TARGET-maksujen yhtenäiseksi tapahtumahinnaksi 1.5–3 ecua.

Suomen Pankin TARGET-projekti käynnistettiin 1996. Vuoden 1997 aikana projekti eteni toteuttamis- ja testausvaiheeseen. Ensimmäiset testit kotimaisten pankkien kanssa aloitettiin toukokuussa, jonka jälkeen järjestelmää viimeisteltiin kesän aikana. Testit EMIn kanssa aloitettiin syyskuussa, ja ne jatkuivat koko loppuvuoden. Eri keskuspankkien välinen testaus alkaa

alkuvuodesta 1998, ja kaikkien keskuspankkien välinen simulointivaihe alkaa kesällä 1998.

Euroopan rahapoliittisen instituutin päätöksen mukaan TARGET toimii arkisin Suomen aikaa klo 8.00–19.00. Nykykäsitöksen mukaan koko järjestelmä on kiinni viikonloppujen lisäksi vain joulun ja uuden vuoden päivinä. Muulloin TARGET-järjestelmä on toiminnassa, mikäli vähintään kaksi EU-keskuspankkia on avoinna. Kansalliset keskuspankit päättävät osallistumisestaan järjestelmään arkipyhinä ottaen huomioon mm. kilpailunäkökohdat ja pankkien toiveet. Viimeistään EMUn kolmannen vaiheen myötä, mutta todennäköisesti jo aikaisemmin, Suomen Pankki pidentää sekkitilijärjestelmän tilinhaltijasovelluksen aukioloaikaa ja varautuu järjestelmän palveluiden tarjoamiseen myös kansallisina arkipyhinä pankkien toiveiden mukaan.

Elektroninen maksaminen laajenemassa

Suomen Pankki osallistui valtiovarainministeriön sähköisen käteisen eli elektronisen kortti- ja verkkorahan sääntelytyöryhmään. Työryhmän raportissa, joka valmistui joulukuussa 1996, käsiteltiin sähköisen käteisen lähtökohtia ja sääntelyn yleisiä suuntia elektronisen rahan käyttäjän aseman turvaamiseksi liikkeeseenlaskijalle asetettavilla velvoitteilla.

Uusi valtiovarainministeriön asettama sähköistä käteistä käsittelevä työryhmä aloitti toimintansa marraskuussa 1997. Työryhmän tehtävänä on valmistella toukokuun 1998 loppuun mennessä elektronista rahaa koskevaa sääntelyä ja mahdollisten suositusten antamista. Elektronista rahaa ja sen sääntelyn tarvetta selvitettiin myös kansainvälisesti EMIn ja EU:n komission elektronisen rahan työryhmissä. EU:n komissio aloitti heinäkuussa 1997 elektronista rahaa koskevan direktiivin valmistelun.

Suomessa elektronisen rahan käyttö hieman lisääntyi ja toiminnassa oli useita järjestelmiä. Merkittävin näistä on kolmen suomalaisen pankin (Merita Pankki, PSP ja OKO) omistaman Automatia Rahakortit Oy:n kehittämä yleiskäyttöinen Avant II -elektroninen raha, joka otettiin käyttöön maaliskuussa 1997. Marraskuun alusta lukien Automatia tarjosi mahdollisuutta suppeaan korttirahalla maksamiseen tietoverkossa kortinlukijan avulla.

Suomen maksujärjestelmien elektronisoituminen jatkui edelleen vuoden 1997 aikana. Internet- ja puhelinpankkiyhteydet tuovat lähitulevaisuudessa uusia kehittämismahdollisuuksia maksa-

miseen ja saavat yleistyessään aikaan suuren kulttuurinmuutoksen maksuliikepalvelujen välityksessä. Tekninen kehitys, maksujenvälityksen elektronisoituminen ja uudet maksuvälineet asettavat haasteita myös valvonnalle.

Maksuliikelainsäädäntöä valmistellaan

Maksuliikkeen teknisen kehityksen ja elektronisoitumisen lisääntyessä useissa maissa on alettu kiinnittää huomiota myös maksuliikelainsäädäntöön. Suomessakaan ei ole yhtä erityistä maksuvälineitä, maksamista ja maksuliikettä koskevaa lakia. Eräissä maissa on käynnistynyt lainsäädännön uudistus kattavan maksuliikelain luomiseksi. Suomessa kehitys seuraa EU:n komission antamista direktiiveistä aiheutuvia velvoitteita.

Tilisiirtodirektiivin käyttöönotto Suomessa tulee muuttamaan tilisiirtojen tilanteen. Direktiivi säätelee alle 50 000 ecun arvoisia maasta toiseen tehtäviä hyvityserusteisia tilisiirtoja EU:n alueella. Suomen Pankki osallistuu oikeusministeriön työryhmään tilisiirtolain luomiseksi Suomeen. Samalla luodaan säännökset myös kotimaisille tilisiirroille. Työryhmän on määrä saada työnsä päätökseen vuoden 1998 maaliskuun loppuun mennessä.

Kesäkuussa 1997 astui voimaan laki, jossa säädetään arvopapereiden, johdannaissovimusten, valuuttakaupan ja niihin liittyvien maksujen nettoutuksen pitävyydestä. Suomalaisessa maksuliikelain säädännössä maksujen lopullisuutta ei ole tarkkaan määritelty, mikä voi heikentää suomalaisten osapuolten kilpailuasemaa yhdenmuisilla markkinoilla. Kotimaista lainsäädäntöä, samoin kuin EU:n direktiiviä maksujen lopullisuudesta ja nettoutuksen pitävyydestä, ollaan valmistelemaan. Lisäksi EU:n komissio on käynnistänyt työskentelyn elektronista rahaa koskevan direktiivin luomiseksi.

Maksuvälinehuolto

Maksuvälinehuollon toimintaympäristö muuttui vuonna 1997 lievästi edellisiin vuosiin verrattuna. Muutoksista keskeisimpiä olivat käteisrahan kysynnän kasvuvauhdin hidastuminen, pankkien hallussa olevan käteisen rahan vähentymisen pysähtyminen sekä Suomen Pankin kautta tapahtuvan setelikierron kasvun taantuminen.

Suomen Pankki oli tiiviisti mukana eurosetelien liikkeeseenlaskun valmisteluissa. Pääpai-

no näissä valmisteluissa oli tuotantoa koskevissa järjestelyissä ja tarvearviossa, seteleiden turvatekijöissä sekä seteliväärennösten käsittelyjärjestelmän kehittämisessä (lähemmin s. 32).

Käteisrahan määrä kasvoi, mutta kasvuvauhti on laantumassa

Liikkeessä olevan käteisrahan määrän vuonna 1995 käynnistynyt kasvu jatkui vuonna 1997 yksityisen kulutuksen kasvun myötä. Vuoden 1997 kuluessa käteisrahan kysynnän kasvu kuitenkin hidastui mm. pankki- ja luottokorttien käytön lisääntymisen takia. Keskimäärin rahaa oli liikkeessä vuonna 1997 runsaat 16 mrd. markkaa, kun rahamäärä oli edellisenä vuonna noin 15 mrd. markkaa ja pysytteli koko 1990-luvun alkupuolen 14 mrd. markan tuntumassa. Vuoden 1997 lopussa liikkeessä olevan rahan määrä oli 17 817 milj. markkaa eli kasvua oli 5.5%; edellisenä vuonna lisäys oli 8.2%. Setelistön määrän kasvu, 847 milj. markkaa, oli niin ikään pienempi kuin edellisenä vuonna, jolloin se oli 1 208 milj. markkaa.

Joulukuussa setelistön liikkeessä olevaa määrää lisäsivät veronpalautukset ja normaali kausivaihtelu. Setelistön määrä lisääntyi 5.6% vuoden 1997 aikana.

Liikkeessä olevien metallirahojen määrä lisääntyi edelleen: vuonna 1997 lisäys oli 4.4% oltuaan edellisenä vuonna 4.1%. Käyttörahat lisääntyivät 53 milj. markkaa ja juhlarahat 26 milj. markkaa.

Suhteessa bruttokansantuotteeseen liikkeessä olevan käteisrahan määrä pysyi vuonna 1997 likimain edellisvuotisella tasolla eli 2.6 prosenttina. Pitkällä aikavälillä tämä suhde on maksujärjestelmien kehityksen myötä selvästi pienentynyt, ja 1990-luvun kehityksen perusteella näyttää siltä, että lievästi pienenevä suuntaus tulee myös jatkumaan. Etenkin lähivuosina mahdollisesti yleistävä elektroninen raha voi syrjäyttää perinteisen käteisrahan käyttöä maksuvälineenä.

Suomessa liikkeessä olevan käteisrahan suhde bruttokansantuotteeseen oli Belgian kanssa rahaliitossa olevaa Luxemburgia lukuun ottamatta edelleen EU-maista pienin. Muissa EU-maissa tuo suhde vaihteli runsaasta kolmesta yli kymmeneen prosenttiin. Suhdeluvun pienuuteen vaikuttavat lähinnä Suomen maksujärjestelmän kehittyneisyys, setelistön vähäinen käyttö säästämismuotona sekä ulkomailla olevan setelistön pieni määrä.

Pankkien hallussa olevan käteisrahan määrä pysyi vuonna 1997 likimain edellisvuotisen suuruisena, mikä merkitsi vuodesta 1991 alkaneen vähenemissuuntauksen pysähtymistä. Näin ollen koko liikkeessä olevan käteisrahämäärän lisäksi vuonna 1997 aiheutui yleisön rahankysynnästä. Vuoden lopussa pankkien hallussa oli käteistä rahaa 3 300 milj. markkaa ja yleisön hallussa 14 517 milj. markkaa. Yleisön hallussa olevaan rahan luetaan myös pankkien vuonna 1994 perustaman yhtiön Automatia Pankkiautomaatit Oy:n käteisautomaateissa (lukumääräisesti yli 90 % kaikista käteisautomaateista) oleva raha.

Koko liikkeessä olevan rahamäärän kasvaessa pankkien osuus siitä kuitenkin pieneni vuonna 1997 runsaan prosenttiyksikön edellisvuotisesta ja oli koko vuonna keskimäärin enää noin 15,3 %. Ennen käteisvaraluottojärjestelmän lakkauttamista ja laman aiheuttamia rationalisointitoimenpiteitä tuo osuus oli vuoden 1991 lopussa lähes 40 %. Koska osuus on vieläkin historiallisesti ja myös kansainvälisesti verraten suuri, voi sen odottaa edelleenkin pienenen.

Setelistön kiertonopeus väheni

Liikkeessä oleva setelistö kiersi Suomen Pankin kautta vuonna 1997 keskimäärin 6,0 kertaa. Tämä merkitsi usean vuoden ajan jatkuneen seteleiden kiertonopeuden voimakkaan kasvun taittumista, sillä vuonna 1996 kiertonopeus oli 6,7 oltuaan vielä vuonna 1992 vain 3,5. Muissa EU-maissa setelistön keskimääräinen vuotuinen kiertonopeus on ollut viime vuosina yleensä 1,5–3.

Eri seteleistä suurin kiertonopeus oli 100 markan setelillä, 8,1. Muiden setelien vastaavat luvut olivat 1000 mk 0,9, 500 mk 1,9, 50 mk 4,6 ja 20 mk 2,9.

Kiertonopeuden kasvun taittumiseen vaikutti ennen kaikkea Suomen Pankin vuoden 1997 alussa käyttöön ottama setelien käsittelymaksu. Kuten muutkin rahahuollon suoritteista perityt maksut, käsittelymaksu on määritelty valtion maksuperustelain mukaisesti omakustannushinnan perusteella. Maksu koskee setelistön kiertoa siltä osin kuin vuotuinen keskimääräinen kiertonopeus ylittää arvon kolme. Tämän arvon on eurooppalaisen vertailun pohjalta katsottu riittävän setelistön laadusta ja aitoudesta huolehtimiseen Suomen Pankin viranomaisveloitteen mukaisesti. Käsittelymaksun vuoksi seteleitä ryhdyttiin aiempaa enemmän käsittelemään pan-

keille rahahuollopalveluja tarjoavissa alueellisissa laskentakeskuksissa. Samalla pankit alkoivat pohtia myös muita ratkaisuja vähentääkseen setelikiertoa Suomen Pankin kautta.

Koska keskimääräinen kiertonopeus oli vieläkin selvästi tavoiteltua suurempi ja koska ongelma koskee nimenomaan vain 100 ja 50 markan seteleitä, Suomen Pankki päätti kohdistaa käsittelymaksun vuoden 1998 alusta pelkästään näihin kahteen seteliin. Ohjauksivaikutuksen tehostamiseksi pankki päätti samalla tarkistaa käsittelymaksua puolivuositain edellisen puolivuotiskauden setelikierron perusteella.

Tilattujen setelien määrä väheni 6 % vuonna 1997 ja oli 61,1 mrd. markkaa. Kappalemääräisesti seteleitä tilattiin 601 milj., kun niitä edellisenä vuonna oli tilattu 637 milj. kappaletta. Myös palautettujen setelien määrä pieneni: seteleitä palautettiin 597 milj. kappaletta eli 6 % vähemmän kuin edellisenä vuonna. Markkamääräisesti palautuksia oli 60,2 mrd.

Setelien käsittelymaksu oli 0,85 markkaa 100 kappaleen setelierästä samaa setelirahalajia. Maksun tuotto oli 10,2 milj. markkaa.

Rahahuollon tietojenkäsittelyjärjestelmää käyttäviltä pankeilta Suomen Pankki peri 5,3 milj. markkaa vuonna 1997. Tämä oli 1,4 milj. markkaa vähemmän kuin edellisenä vuonna. Vähennys johtui pankkien rahahuollon keskittymisestä alueellisiin laskentakeskuksiin, mistä aiheutui rahantilaus- ja -palautussuoritteiden määrän pieneneminen.

Seteleiden lajittelukapasiteetti kasvoi vuoden aikana pankin hankittua kaksi uuden sukupolven lajittelukonetta, joilla myös tulevien eurosetelien lajittelu on mahdollista.

20 markan Litt.A-mallin seteli laskettiin liikkeeseen

Vuonna 1993 liikkeeseen lasketusta 20 markan setelistä otettiin käyttöön uusi Litt.A-malli. Seteli muuttui väriltään sinivihreäksi. Väritystä muutettiin, jotta seteli erottuu paremmin 100 markan setelistä.

Vuonna 1991 lisättiin 1 000 ja 500 markan seteleihin moniulotteinen vaihtuva heijastuskuvio, kinogrammi, joka on toiminut hyvin setelin aitoustekijänä. Nyt otettiin samantapainen heijastuskuvio, hologrammi, käyttöön 20 markan setelissä. Muilta osin 20 markan setelin aitoustekijät säilyivät ennallaan.

Kopiokoneiden ja kuvankäsittelytekniikan kehitys on jatkuva haaste keskuspankeille ja sete-

lipainoille. Seteleihin kehitellään sen takia uusia aitoustekijöitä, joilla setelit pyritään tekemään entistä turvallisemmiksi mahdollisia väärennysyrityksiä vastaan. Siksi uusia seteleitä lasketaan liikkeeseen edelleen myös useissa EU:n jäsenmaissa, vaikka tulevien euroseteleiden suunnittelu on jo pitkällä.

Seteleiden väärennökset pysyivät vähäisinä

Suomalaisten setelien väärennöksiä tavattiin vuonna 1997 jonkin verran enemmän kuin edellisvuonna, lukumääräisesti 188 kappaletta. Väärennökset olivat pääasiassa yksittäisiä.

Suomen Pankki järjesti yhdessä keskusrikospoliisin kanssa 10 koulutusseminaaria väärennösten ehkäisemisestä. Lisäksi pankki toimitti materiaalia rahaa ammattimaisesti käsitteleville seteleiden aitouden tunnistamiseksi.

Metallirahavirtojen pieneneminen jatkui

Käytösarjan metallirahoja Suomen Pankki laski liikkeeseen 775 milj. markkaa. Liikkeeseen laskettu määrä väheni 20 % edellisen vuoden määrästä. Palautuksia oli 722 milj. markkaa.

Suomen Pankki peri metallirahan käsittelymaksua vuoden 1997 aikana 3,6 milj. markkaa, mikä oli 1,7 milj. markkaa vähemmän kuin vuonna 1996. Suoritteiden määrä väheni noin 16 %. Lisäksi maksun tuottoon vaikutti suoritteiden hinnan aleneminen vuonna 1997.

Vuoden aikana laskettiin liikkeeseen kolme juhlarahaa. Paavo Nurmen syntymän 100-vuotisjuhlan johdosta laskettiin liikkeeseen hopeinen juhlaraha, jonka nimellisarvo on 100 markkaa. Sen lyöntimäärä oli 51 500 kappaletta. Itsenäisyyden 80-vuotisjuhlan johdosta laskettiin liikkeeseen 1 000 markan kultainen juhlaraha, jonka lyöntimäärä oli 20 000 kappaletta. Samalla laskettiin liikkeeseen 25 markan alumiini-pronssista ja kupari-nikkelistä valmistettu juhlaraha. Sen lyöntimäärä oli 100 000 kappaletta.

EU:n ministerineuvoston asetuksen mukaan EU:n jäsenmaan keskuspankilla saa olla hallussaan enintään 10 % liikkeessä olevasta metallirahasta. Suomen Pankilla oli enimmillään metallirahaa 8,1 % liikkeessä olevasta määrästä 28.2.1997 ja vuoden lopussa 6,4 %.

Valtiovarainministeriö lakkautti 1.1.1998 alkaen rahalain nojalla edellisen metallirahasarjan vuosina 1964–1993 lyödyt yhden markan ja vuosina 1972–1993 lyödyt viiden markan rahat.

Nämä rahat oli korvattu vuoden 1993 marraskuusta alkaen uuden metallirahasarjan rahoilla. Lakkautettuja yhden markan rahoja oli vuoden 1997 lopussa liikkeessä 123 milj. markan ja viiden markan rahoja 78 milj. markan arvosta. Lisäksi valtiovarainministeriö lakkautti hopeiset juhlarahat vuosilta 1967–1985. Niiden liikkeessä oleva määrä 31.12.1997 oli 127 milj. markkaa. Suomen Pankki on velvollinen lunastamaan lakkautettuja rahoja kymmenen vuoden ajan päätöksen voimaantulosta eli vuoden 2007 loppuun asti.

Vuonna 1997 Suomen Pankki lunasti 1.1.1994 lakkautettuja seteleitä 6 milj. markkaa ja metallirahoja 2 milj. markkaa.

Yhteistyö Euroopan unionin kanssa

Talous- ja rahaliiton valmistelu

Euroopan unionin talous- ja rahaliiton (EMU) kolmannen vaiheen valmistelu oli Suomen Pankin keskeinen painopistealue vuonna 1997. Pankki osallistui valmisteluihin EU:n tasolla erityisesti Euroopan rahapoliittisessa instituutissa (EMI) ja EU:n rahakomiteassa (Monetary Committee). EMI:n merkitys on keskeinen talous- ja rahaliiton raha- ja valuuttapolitiikan sekä maksujenvälityksen ja euroseteleiden valmistelussa. EU:n komissio ja rahakomitea osallistuvat tiiviisti kolmannen vaiheen valmisteluihin mm. valmistelemalla luonnoksia yhteisön lainsäädännöksi sekä muita EU:n neuvoston käsiteltäviksi meneviä asioita.

Maastrichtin sopimuksen mukaisesti EMI on vuoden 1994 alussa alkaneen talous- ja rahaliiton toisen vaiheen aikana jatkanut EU:n keskuspankkien pääjohtajien komitean aikanaan aloittamia käytännön valmisteluja talous- ja rahaliiton 1.1.1999 alkavaa kolmatta vaihetta varten. Suomen Pankki on osallistunut kaikkeen EMI:ssä tapahtuvaan valmisteluun.

EMI:n valmistelutyöstä vastaa korkeimmalla tasolla EMI:n neuvosto. Sen valmistelueliminä toimivat neuvoston sijaistason komitea sekä joukko alakomiteoita ja työryhmiä, joissa kaikissa Suomen Pankki on mukana. Alakomiteoita ovat rahapolitiikan, valuuttapolitiikan ja rahoitusvalvonnan alakomiteat. Pysyviä työryhmiä ovat maksujärjestelmä-, seteli-, tilasto-, kirjanpito-, tietotekniikka- ja juristityöryhmät. Alakomiteoiden ja työryhmien alaisuudessa työskentelee lisäksi joukko erityiskysymyksiä käsitteleviä

ja yleensä vain määrääjäksi asetettuja alatyöryhmiä.

Neuvostossa Suomen Pankin edustajana oli johtokunnan puheenjohtaja Sirkka Hämäläinen ja sen sijaistason komiteassa johtokunnan jäsen Matti Vanhala.

Tärkeimmät EMI:ssä vuonna 1997 valmisteltavana olleet asiat olivat tulevan rahapolitiikan strategia ja välineet, koko EU-alueen kattavan, bruttoperiaatteella toimivan reaaliaikaisen maksujärjestelmän (TARGET) luominen yhteisten rahoitusmarkkinoiden toimintaa varten sekä seteleiden suunnitteluun liittyvät turvallisuus- ja ulkoasukysymykset. Kansallisille keskuspankeille yhteisen rahapolitiikan harjoittamisesta ja setelinannosta syntyvän ns. rahoitustulon määrittelyä ja jakamista koskevat valmistelut jatkuivat myös tiiviinä.

Valmisteluja vaativat edelleen myös euron käyttöönottoon liittyvät kysymykset ja muutokset, joita EMU edellyttää kansallisia keskuspankkeja koskevaan lainsäädäntöön. Rahoitusvalvonnan alakomiteassa jatkettiin keskustelua rahoitusvalvonnan yhteistyön kehittämisestä jäsenmaiden välillä sekä Euroopan keskuspankin EKP:n ja Euroopan keskuspankkijärjestelmän EKPJ:n mahdollisesta roolista valvojana sekä rahoitusmarkkinoiden vakauden edistäjänä EMUn kolmannessa vaiheessa.

Huhtikuussa 1997 EMI julkaisi kolmannen vuosikertomuksensa Euroopan unionin talous-, raha- ja valuuttapolitiisesta kehityksestä sekä EMIn tehtävistä ja toiminnasta. Vuosikertomus sisältää myös yksityiskohtaisen kuvauksen vuoden aikana tehdystä valmistelutyöstä EMUn kolmanteen vaiheeseen siirtymistä varten.

Maastrichtin sopimuksen mukaan yhteistä rahapolitiikkaa koskevat päätökset tehdään kansallisten keskuspankkien pääjohtajien ja Euroopan keskuspankin johtokunnan muodostamassa neuvostossa. Vuoden 1997 valmistelun myötä on vahvistunut, että yhteisen rahapolitiikan edellyttämät käytännön toimenpiteet tullaan toteuttamaan hajautetusti kansallisissa keskuspankeissa.

Suomen Pankin edustajat osallistuivat yhdessä valtiovarainministeriön edustajien kanssa EU:n rahakomitean ja sen sijaistason komitean sekä EU:n talouspoliittisen komitean kokouksiin. Rahakomiteassa Suomen Pankkia edusti johtokunnan jäsen Matti Vanhala ja sen sijaistason komiteassa johtokunnan neuvonantaja Peter Nyberg.

Valtiovarainministeriön johtamassa valtakunnallisessa EMU-projektissa Suomen Pankki

osallistui valmisteluihin, joilla huolehditaan siitä, että kaikki EMUn kolmannen vaiheen edellyttämät lainsäädäntötoimet samoin kuin muut valmistelut on hoidettu yhteiskunnan kaikilla lohkoilla vuoden 1999 alkuun mennessä. Lainsäädännön alalla on ollut valmisteltavana mm. Suomen Pankin asemaa koskevia säädöksiä. Koska Suomen Pankki viimeistään EMUn kolmannen vaiheen alkaessa lopettaa erilaisten viitekorkojen laskemisen ja noteeraamisen, viitekorkoihin sidottujen sopimusten jatkuvuus turvataan viranomaisohjeilla ja lainsäädännöllä.

Suomen Pankki tiedotti pankeille monissa yhteyksissä EMU-valmisteluista ja niiden edellyttämistä yhteisistä toimenpiteistä. Vastavuoroisesti pankit ovat raportoineet keskuspankille omasta valmistautumisestaan. Konkreettista yhteistyötä on ollut maksujärjestelmien alueella TARGETin käyttöönoton valmistelussa. Vuoden aikana päästiin jo eri maiden TARGET-järjestelmien testaamisvaiheeseen.

Raha-, valuutta- ja finanssipolitiikka

Yhteisen rahapolitiikan strategian valmistelu jatkui EMI:ssä vuoden 1997 aikana. EMI julkaisi helmikuussa tulevan rahapolitiikan elementtejä käsittelevän raportin, jossa päädyttiin esittämään joko rahan määrälle asetettuun välitavoitteeseen tai suoraan inflaatiotavoitteeseen perustuvaa rahapolitiikkaa. Raportissa suljettiin pois valuuttakurssin, koron tai nimellisen bruttokansantuotteen käyttö rahapolitiikan välitavoitteena. Siinä myös arvioitiin päästrategioiksi hyväksyttävien vaihtoehtojen ja niiden muunnelmien tehokkuutta, luotettavuutta, selkeyttä ja jatkuvuutta sekä yhteensopivuutta EKPJ:n riippumattomuuden kanssa.

Arviointia on vaikeuttanut se, että tulevan euroalueen rahapolitiikan vaikutusmekanismien toiminnasta ei tässä vaiheessa voi vielä olla kokemuseräistä tietoa. Rahan määrän tavoitteen käyttöönottoa puoltaisi mm. jatkuvuus sikäli, että ERMin ankkurivaluutan maassa Saksassa noudatetaan rahan määrän välitavoitteen avulla mitoitettua rahapolitiikkaa. Vastaavasti suoraan inflaatiotavoitteeseen päätymistä puoltaisivat rahan kysynnän ennustettavuuteen liittyvien epävarmuuksien lisäksi mm. ymmärrettävyys yleisön kannalta ja se, että näin painotettaisiin suoraan EKP:n päätavoitetta eli hintavakautta.

EKPJ:n on tulevan rahapolitiikan mahdollisen välitavoitteen lisäksi päätettävä myös muista

rahapolitiikan strategiaan liittyvistä kysymyksistä, kuten tavoiteasetannan aikavälin pituudesta ja mahdollisesti tavoitteen ympärillä sallittavasta liikkumavarasta. EMI jatkaa rahapolitiikan strategian valmistelua mm. tuottamalla empiirisiä tutkimuksia jäsenmaiden rahapolitiikan välitysmekanismeista, eri inflaatioindikaattoreiden ominaisuuksista ja eri raha-aggregaattien ennustevoimasta ja luotettavuudesta.

Tammikuussa EMI julkaisi raportin ”Yhteinen rahapolitiikka kolmannessa vaiheessa: Toimintakehikon täsmentäminen”. Raportin avulla kerrottiin yleisölle Euroopan keskuspankkijärjestelmän (EKPJ) rahapolitiikan toteuttamiseen liittyvistä asioista. Niihin sisältyivät strategiset näkökohdat sekä EMI:ssä valmisteltavana olevien rahapolitiikan välineiden, menettelyjen ja tukitoimintojen keskeiset ominaisuudet. Vuoden mittaan valmistelu eteni merkittävästi, ja syyskuussa EMI julkaisi rahapolitiikan välineitä ja menettelyjä koskevan asiakirjan ”Yhteinen rahapolitiikka kolmannessa vaiheessa: Yleisasiakirja EKPJ:n rahapolitiikan välineistä ja menettelyistä”.

Vaikka lopulliset päätökset EKPJ:n rahapolitiikan välineistä tekee EKP, on todennäköistä, että valinnat noudattavat pitkälti yleisasiakirjassa hahmoteltuja ratkaisuja. Rahapolitiikan välineiden käyttöönotto vaatii pitkän valmistelun, ja Euroopan unionin keskuspankit ovat valmistautuneet vain yleisasiakirjassa esitettyihin suunnitelmiin. EKPJ käyttäneekin yleisasiakirjaa eräänlaisena valikkona, josta se sopiviksi katsomiaan välineitä poimien voi muodostaa haluamansa rahapolitiikan ohjauksivälineistön.

Yleisasiakirjassa esiteltiin yksityiskohtaisesti avomarkkinaoperaatiot, maksuvalmiusjärjestelmä ja vähimmäisvarantojärjestelmä sekä niiden käytössä sovellettavat menettelytavat. EKPJ tulee käyttämään avomarkkinaoperaatioita korkojen säätelyyn, rahamarkkinoiden likviditeetin hallintaan ja rahapolitiikan virityksestä viestimiseen. Maksuvalmiusjärjestelmän avulla EKPJ pyrkii hillitsemään lyhyimmän rahamarkkina-koron eli yön yli -koron liikkeitä sekä mahdollisesti viestimään rahapolitiikan linjasta. Jos EKP päättää ottaa käyttöönsä vähimmäisvarantojärjestelmän, tulee sen käyttötarkoituksena olemaan lähinnä rahamarkkinakorkojen tasaaminen ja rakenteellisen keskuspankkialijäämän luominen tai lisääminen sekä mahdollisesti rahan määrän kasvun ohjailu. Tämän lisäksi yleisasiakirjassa täsmennettiin EKPJ:n rahapolitiisiin operaatioihin osallistuvien vastapuolten valinta-

kriteerit ja määriteltiin rahapolitiisten operaatioiden vakuutena olevien arvopaperien kelpoisuusvaatimukset.

Uuden valuuttakurssijärjestelmän (ERM 2) valmistelutyöt saatiin valmiiksi vuoden 1997 aikana. Eurooppa-neuvoston kesäkuussa Amsterdamissa hyväksymän päätöslauselman mukaan uusi valuuttakurssijärjestelmä aloittaa toimintansa kolmannen vaiheen alkaessa 1.1.1999. Järjestelmä on tarkoitettu euroalueen ulkopuolelle jääville EU-maille. Osallistuminen on vapaaehtoista, mutta maiden odotetaan liittyvän järjestelmään kolmannen vaiheen alkaessa tai myöhemmin. Uusi valuuttakurssijärjestelmä perustuu valuuttojen keskuskurssiin, jotka määritellään suhteessa euroon. Valuuttakurssien tavanomainen vaihteluväli on 15 % kumpaankin suuntaan keskuskurssista. Jäsenmaiden ministrit, EKP ja valuuttakurssijärjestelmään (ERM 2) osallistuvien maiden keskuspankkien pääjohtajat vahvistavat keskuskurssin ja tavanomaisen vaihteluvälin yhteisesti sopien menettelyssä, johon komissio osallistuu. Tätä ennen on kuultava kolmannen vaiheen myötä perustettavaa talous- ja rahoituskomiteaa. Jos jäsenvaltio ei osallistu valuuttakurssijärjestelmään, sen ministerillä ja keskuspankin pääjohtajalla on oikeus osallistua menettelyyn, mutta ei oikeutta äänestää. Kaikilla sopimusapuollilla on oikeus ehdottaa käynnistettäväksi luottamuksellinen menettely keskuskurssin muuttamiseksi.

Vaihteluvälin rajalla toteutettavat interventiot ovat automaattisia, eikä niiden määrää rajoiteta. Interventioiden rahoitukseen on edelleen käytettävissä hyvin lyhyen ajan rahoitusta (Very Short-Term Financing, VSTF). Sekä EKP että ERM 2:een osallistuva kansallinen keskuspankki voivat kuitenkin keskeyttää intervention, jos se on ristiriidassa hintavakauden säilyttämisen kanssa. Keskuspankit voivat sopia myös vaihteluvälien sisällä toteutettavista interventioista.

ERM 2:een osallistuvan maan valuuttakurssipolitiikasta vastaavat viranomaiset ja EKP voivat sopia valuuttakurssiyhteistyön tiivistämisestä, esimerkiksi tavanomaisesta kapeamman vaihteluvälin noudattamisesta. Noudatettava menettely riippuu sovittavan yhteistyön muodosta, ja se voidaan toteuttaa joko epämuodollisesti tai muodollisesti. Jälkimmäisessä tapauksessa yhteistyöhön liittyy interventiotuki.

Muussa valuuttapolitiikan valmistelussa pääpaino oli EKP:n valuuttavarannon hallinnointiin liittyvissä kysymyksissä. EKP:n taseeseen siirrettävä valuuttavaranto tullaan sijoittamaan

hajautetusti siten, että kansalliset keskuspankit tekevät käytännön työn EKP:n antamien ohjeiden mukaisesti. Sisäinen valmistelu eteni vuonna 1997 jo tarvittavien tietoteknisten valmiuksien rakentamisen vaiheeseen.

Euroopan unionin pankkiyhdistys (Banking Federation of the European Union) laati kesällä 1997 yhdessä muiden rahoitusalan etujärjestöjen kanssa suosituksen euroalueen yhteisistä markkinakäytännöistä raha-, obligaatio- ja valuuttamarkkinoille. EMI tuki esitystä antamalla sitä suosittavan lausunnon.

Rahakomiteassa pitkään valmisteltu vakausta ja kasvusopimus vahvistettiin lopullisesti kesäkuussa Amsterdamissa pidetyssä Eurooppa-neuvoston kokouksessa. Sopimus koostuu Eurooppa-neuvoston päätöslauselmasta sekä kahdesta EU:n neuvoston asetuksesta. Asetukset koskevat yhtäältä julkisyhteisöjen rahoitusaseman valvontaa sekä talouspolitiikan valvonnan ja yhteensovittamisen tehostamista ja toisaalta liiallisia alijäämiä koskevan menettelyn täytäntöönpanon nopeuttamista ja selventämistä.

Eurooppa-neuvosto kehotti kesäkuun kokouksessaan komissiota ja talous- ja valtiovarainministerien muodostamaa Ecofin-neuvostoa selvittämään, miten jäsenmaiden talouspoliittista yhteistyötä talous- ja rahaliiton kolmannessa vaiheessa voidaan tehostaa. Asiaa valmisteltiin rahakomiteassa vuoden jälkipuoliskolla. Joulukuussa Ecofin-neuvosto antoi Eurooppa-neuvostolle selontekonsa valmistelujen edistymisestä. Eurooppa-neuvoston kokouksessa Luxemburgissa 12.—13. joulukuuta sovittiin, että euroalueeseen osallistuvien jäsenvaltioiden ministerit voivat kokoontua epävirallisesti keskustelemaan kysymyksistä, jotka liittyvät heille kuuluviin, yhteisestä rahasta johtuviin erityisiin vastuualueisiin.

Maksujärjestelmät

Syksyllä julkaistiin toinen TARGET-seuranta-raportti. Siinä täsmennetään koko EU:n alueen kattavan uuden maksujärjestelmän periaatteita.

Vuoden 1997 aikana EMI jatkoi tiivistä projektityötä TARGET-maksujärjestelmän kehittämiseksi yhdessä kansallisten keskuspankkien kanssa. TARGET-järjestelmä muodostetaan yhdistämällä toisiinsa EU-maiden kansalliset bruttoperiaatteella toimivat reaaliaikaiset maksujärjestelmät (RTGS-järjestelmät) ja sen kautta

suoritetaan yhteiseen rahapolitiikkaan liittyvät maksut talous- ja rahaliiton kolmannessa vaiheessa. Lisäksi pankit voivat käyttää TARGETia myös muiden isojen maksujen, kuten pankkien välisten ja asiakasmaksujen suorittamiseen. Vuonna 1997 sovittiin, että TARGET on kiinni vain kahtena arkkipyhänä eli jouluna ja uudenvuodenpäivänä. Muina arkkipyhinä kansallinen keskuspankki voi itse päättää järjestelmän aukiolosta omassa maassaan. Maksuja maasta toiseen voidaan välittää aina niiden maitten välillä, joiden pankit ovat avoinna, siitä riippumatta, ovatko pankit muissa maissa toiminnassa.

Avoimia TARGETia koskevia asioita olivat edelleen mm. TARGET-maksujen hinnoittelu ja kysymys yhteisen rahan alueen ulkopuolelle ensi vaiheessa jäävien jäsenmaiden keskuspankeille myönnettävästä päivänvälisestä luotosta. Jos yhteisen rahan alueen ulkopuolelle jäävän jäsenmaan keskuspankki saisi oikeuden päivänväliseen luottoon raha-alueeseen kuuluvassa keskuspankissa, paranisivat tämän maan yritysten mahdollisuudet välittää maksuja TARGETissa, mikä lisäisi TARGETin kilpailukykyä maksujenvälitysmekanismina.

EU-maiden keskuspankkien sisäiset tarkastajat osallistuivat TARGET-projektin valmisteluun seuraamalla sitä omassa tarkastusta varten perustetussa työryhmässään.

Arvopaperikaupan selvitystä koskevaa valmistelutyötä jatkettiin. Tavoitteena on varmistaa rahapolitiikassa ja maksuliikenteessä tarvittavien vakuuksien turvallinen ja tehokas käyttö talous- ja rahaliiton kolmannessa vaiheessa. Arvopaperikaupan selvityksen suuntaviivat julkistettiin helmikuussa 1997 EMI:n asiakirjassa "EU Securities Settlement Systems - Issues Related to Stage Three of EMU". Vakuuksien välistä käyttöä varten on suunniteltu keskuspankkien välinen kirjeenvaihtajakeskuspankkimalli, jonka avulla voidaan käyttää ulkomailla olevia vakuuksia silloin, kun keskuspankkirahoitusta saadaan kotimaan keskuspankista. EU:n arvopaperikeskukset suunnittelevat keskinäisten yhteyksiensä parantamista siten, että vakuuksia voitaisiin käyttää maasta toiseen näiden yhteyksien kautta. Arvopaperikaupan selvitysjärjestelmille ja niiden välisille yhteyksille on valmisteltu vähimmäisvaatimuksia, joiden avulla lisätään keskuspankin luottojen vakuuksien käsittelyn turvallisuutta.

Niin kutsuttu etäosallistuminen eli keskuspankkirahoituksen hakeminen ulkomaisesta

Valvonta- ja vakauskysymykset

EMIn rahoitusvalvonnan alakomiteassa ja EMIn neuvostossa pohdittiin edelleen, millainen rooli EKP:llä ja EKPJ:llä pitäisi olla rahoitusvalvonnassa ja rahoitusmarkkinoiden vakauskysymyksissä. Varsinainen rahoitusvalvonta säilyy EMUn kolmannessakin vaiheessa kotimaan viranomaisen vastuulla. Keskustelussa EKP:n roolista likviditeettiavun antajana ei yhteistä linjaa toistaiseksi löytynyt.

Rahoitusvalvonnan alakomitean työryhmä (Sub-Group on Developments in Banking) analysoi pankkien kannattavuuteen keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä vaikuttavia tekijöitä (tekni- ninen kehitys, ylikapasiteetti, arvopaperistuminen, EMU). Alakomitea selvitti myös makrotaloudellisten indikaattorien käyttöä pankkisektorin ja yksittäisten pankkien valvonnassa.

Lainsäädännön valmistelu

EMI saattoi lokakuussa julkisuuteen raportin (ns. Legal Convergence Report), jossa arvioitiin, miten keskuspankkeja koskevat säännökset vastaavat Maastrichtin sopimuksen vaatimuksia. Raportin mukaan Suomen Pankkia koskeva lainsäädäntö ei ollut vielä täysin sopusoinnussa sopimuksen kanssa. Merkittävimmät poikkeamat keskuspankkia koskevan lainsäädäntömme ja Maastrichtin sopimuksen välillä hävisivät kuitenkin, kun laki Suomen Pankista astui voimaan 1.1.1998.

EMIn juristityöryhmässä käsitelty kysymykset muuttuivat kertomusvuoden aikana entistä yksityiskohtaisemmiksi. Selvittelyn kohteiksi nousivat mm. rahapolitiikan välineisiin ja menettelyihin sekä maksujärjestelmiin liittyvät sopimukset.

Euron käyttöönottoa koskevat säännökset sisältyvät kahteen EU:n neuvoston asetukseen, joista ensimmäinen annettiin 17. kesäkuuta 1997. Tällä asetuksella pyritään luomaan markkinoiden tarvitsemaa oikeudellista varmuutta mm. sopimusten jatkuvuudesta sekä helpottamaan euroon siirtymisen teknisiä valmisteluja. Asetuksessa todetaan yleisesti, että euron käyttöönotto ei vaikuta olemassa olevien sopimusten ehtoihin, ja vahvistetaan, että 1.1.1999 lähtien viittaukset viralliseen ecuun korvautuvat viittauksilla euroon siten, että yksi euro vastaa yhtä ecua. Asetus sisältää lisäksi määräykset lopullisesti kiinnitet-

keskuspankista suoraan siellä tai kotimaassa olevia vakuuksia vastaan ei ole mahdollista ainaakaan heti EMUn kolmannen vaiheen alussa.

EMI on myös selvittänyt ns. elektronisen käteisen eli kortti- ja verkkorahan merkitystä maksuvälineenä samoin kuin sitä, miten keskuspankkien tulee maksujärjestelmien valvojina ja likviditeetin säätelijöinä siihen suhtautua.

Kirjanpitoperiaatteet

EMIn kirjanpito työryhmä jatkoi vuoden 1997 aikana kirjanpito teknisten kysymysten valmistelua. Esillä olivat erilaiset arvostus- ja hinnoitteluperiaatteet, taseen ulkopuolisten erien kirjanpito sekä siirtymäaikaa ja varauksia koskevien säännösten valmistelu. Työryhmä teki myös esityksen siitä, kuinka tiheään EKPJ:n kirjanpito tiedot raportoidaan EMUn kolmannessa vaiheessa.

Kirjanpidon teknisissä yksityiskohdissa on tavoitteena ollut pyrkiä yhdenmukaistamaan kansallisten keskuspankkien kirjanpito käytännöt. Käytännössä täysin yhdenmukaisiin kirjanpito menettelyihin ei ennen kolmannen vaiheen alkua päästäne, vaan joitakin vähämerkityksisiä eroja kansallisten keskuspankkien välille tulee jäämään.

Rahoitustulo

Euroopan keskuspankkijärjestelmälle kertyy rahapolitiittisten tehtävien hoidon – erityisesti setelinannon – yhteydessä ns. rahoitustuloa, jonka laskenta- ja jakoperiaatteista on säädetty Maastrichtin sopimuksessa. Sopimus antaa mahdollisuuden soveltaa enintään viisi vuotta kestävä siirtymäkauden aikana ns. epäsuoraa laskentamenetelmää, jossa tulopohjaksi määritellään setelit ja EKPJ:n vastaanottamat luottolaitosten talletukset. Vuonna 1996 päätettiin, että tämän mahdollisuuden käyttöön tulot siirryttäisiin siirtymäaikana turvautumaan, koska kansallisten keskuspankkien taseiden rakenteet poikkeavat niin merkittävästi toisistaan, että siirtyminen heti suoraan menettelyyn olisi ollut liian monimutkaista. Laskentamenetelmän yksityiskohtia vaihtoehtoiseen selvitetiin vuoden 1997 aikana edelleen perusteellisesti, ja asian käytännön valmistelut jatkuvat vuonna 1998.

tyjen vaihtokurssien muuntotavasta ja rahamäärien pyöristämisestä.

Toinen, varsinainen euron käyttöönottoa koskeva ja siirtymäkauden säännökset sisältävä aseus tulee voimaan vuoden 1999 alussa. Sen mukaan talous- ja rahaliiton kolmannessa vaiheessa mukana olevien jäsenvaltioiden raha on euro 1.1.1999 lukien. Vuoden 2001 lopussa päättyvän siirtymäkauden ajan sovelletaan vielä kansallista rahalainsäädäntöä ja euro voidaan ilmaista myös kansallisina rahayksikköinä. Euroseteleitä ja -metallirahoja aletaan laskea liikkeeseen joulukuussa pidetyn Eurooppa-neuvoston kokouksen päätöksen mukaisesti 1.1.2002. Kansalliset setelit ja metallirahat säilyvät laillisina maksuvälineinä enintään kuuden kuukauden pituisen siirtymäkauden ajan.

Eurosetelit ja -metallirahat

Edellisen vuoden joulukuussa suunnittelukilpailun voittaneesta ehdotuksesta ryhdyttiin vuoden 1997 aikana valmistelemaan kaikki tekniset ja turvallisuusvaatimukset täyttävää setelisarjaa. Kun euroseteleiden luonnokset julkistettiin heinäkuussa 1997, niissä ei ollut näkyvissä kaikkia euroseteleihin lopulta sisällytettäviä yksityiskoh- tia ja turvatekijöitä.

Vuoden aikana jatkettiin myös testiseteliprojektia, jonka avulla arvioitiin eri setelipainojen mahdollisuudet valmistaa identtisiä, tekniset vaatimukset täyttäviä euroseteleitä. Samoin selvitettiin eri setelinvälittäjien ja eri setelipapereille painettujen testisetelien luettavuutta setelinlajittelukoneissa.

Euroseteleiden tuotantoa ja liikkeeseenlaskua koskeva valmistelutyö jatkui vuoden aikana. Huomiota kiinnitettiin erityisesti vaihtoehtoi- siin tuotantojärjestelyihin ja niihin liittyviin kustannuskysymyksiin. Niin ikään arvioitiin eri setelilajien liikkeeseenlasku- ja varastointitarvetta sekä liikkeeseenlaskun jälkeen tarvittavan ylimeno- kauden pituutta.

Rahahuoltoon liittyvät kysymykset nousivat vuoden aikana keskeisesti esille. Mm. euroalueen yhteisen setelinväärännöksiä käsittelevän tietopan- kin perustamisesta tehtiin päätös. Yhtenäistä linjaa siitä, miten euroalueen maiden keskuspan- kit hoitavat seteleiden vaihdon, sen jälkeen kun valuutat on peruuttamattomasti kiinnitetty 1.1.1999, ei sen sijaan toistaiseksi saatu synty- mään.

Vuoden aikana EMI järjesti tapaamisen Euroopan pankkijärjestöjen, automaattialan (Euro- pean Vending Association) ja yksityisten arvo-

kuljettajien edustajien kanssa. Tilaisuudessa kes- kusteltiin mahdollisuuksista yksinkertaistaa eu- rorahojen vaihtoa pankkisektorin kannalta, au- tomaattialan tarpeista mm. setelien turvatekijöi- den osalta sekä rahanvaihtoon liittyvistä logisti- sista ongelmista.

Euromääräisten metallirahojen valmistelu eteni rinnan euroseteleiden valmistelun kanssa. Valmistelusta vastaa Ecofin-neuvoston alainen rahapajojen johtajien muodostama työryhmä. Metallirahojen teknistä valmistelua ja tarvear- vioita käsiteltiin myös rahakomiteassa.

Muu kansainvälinen yhteistyö

Kansainvälinen järjestelypankki

Kansainvälinen järjestelypankki (BIS) toimii keskuspankkien yhteisenä pankkina ja yhteistyö- järjestönä. Kuukausittain Baselissa pidettävissä kokouksissa keskuspankkien pääjohtajat ja asiantuntijat keskustelevat lähinnä raha- ja talouspolitiikan kysymyksistä. Myös rahoitus- markkinoiden tila ja muut ajankohtaiset, keskus- pankkeja koskevat aiheet kuuluvat kokousten asialistalle.

Johtokunnan puheenjohtaja Sirkka Hämäläi- nen oli jäsenenä ohjausryhmässä, jonka tarkoi- tuksena on valvoa ja johtaa BIS:n keskuspankei- le johtamiskysymyksissä antaman tuen kehittä- mistä. Ryhmään kuuluu kaikkiaan seitsemän jä- sentä eri keskuspankkien johdosta. Vuonna 1997 ryhmässä keskityttiin erityisesti keskuspankkien tehtävien, suorituskyvyn ja kustannustehok- kuuksien vertailuun sekä rahoitusmarkkinoiden valvontakysymyksiin.

Järjestelypankki pitää yllä tietorekisteriä, jolla seurataan keskuspankkien siirtymätalouksille myöntämää teknistä apua. BIS hoiti myös Kan- sainvälisen valuuttarahaston ohjaaman teknisen avun seuranta- ja koordinaatiokokousten käy- tännön järjestelyjä. Suomen Pankin asiantunti- joita osallistui näihin kokouksiin.

Kansainvälinen valuuttarahasto

Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) ja Suo- men välinen vuosittainen rahaston IV sopimus- artiklan mukainen konsultatio pidettiin huhti- kuussa. Sen aikana rahaston ekonomistit pereh- tyivät Suomen talouden tilanteeseen. Konsultaa- tioraportti käsiteltiin heinäkuussa rahaston joh- tokunnassa. Uuden käytäntönsä mukaisesti

IMF julkaisi johtokuntakäsittelystä lyhyen leh- distötiedotteen. IMF:n johtokunnan mielestä Suomen talouspolitiikka on ollut yleisesti ottaen onnistunutta. Johtokunta painotti kuitenkin, että Suomen tulisi edelleen jatkaa julkisen talou- den tasapainottamista ja tehostaa toimia työ- markkinoiden joustavuuden lisäämiseksi, jotta työttömyysongelma lievenisi.

Valuuttarahaston toiminnan painopistealuei- ta vuonna 1997 olivat jäsenmaiden talouksien seuranta, kansainvälisten pääoma- ja valuutta- markkinoiden mahdollisimman häiriöttömän toimintaympäristön varmentaminen, rahoitus- resurssien riittävydestä huolehtiminen sekä köyhien ja velkaantuneiden jäsenmaiden selviy- tymismahdollisuuksien parantaminen. Erityises- ti maailmanlaajuisen rahoitusmarkkinoiden yh- dentymisen ja talouden rakenteiden muutospro- sessin lisäämää häiriöiden leviämisherkkyys aset- tivat rahaston voimavarat ja toimintatavat koe- tukselle.

IMF toimi luottamuksen ja taloudellisen va- kauden palauttamiseksi Kaakkois- ja Itä-Aa- siaan ja pyrki rajoittamaan epävarmuuden leviä- mistä kansainvälisille valuutta- ja pääomamark- kinoille. Rahasto jatkoi ja korotti heinäkuussa Filippiineille aiemmin myöntämänsä laajennet- tua rahoitusta, jonka suuruudeksi tuli 0.8 mrd. erityistä nosto-oikeutta (Special Drawing Rights, SDR). Elokuussa IMF myönsi Thai- maalle 2.9 mrd. SDR:n ja marraskuussa Indone- sialle 7.3 mrd. SDR:n suuruisen valmiusluoton, molemmat osana laajempaa rahoitusjärjestelyä. Joulukuussa IMF myönsi Etelä-Korealle 15.5 mrd. SDR:n suuruisen valmiusluoton niin ikään osana laajempaa rahoitusjärjestelyä. Suurin osa Etelä-Korean saamasta luotosta annetaan kui- tenkin joulukuussa perustetun uuden nk. täyden- tävän luottojärjestelyn (Supplemental Reserve Facility) puitteissa. Täydentävällä luottojärjestel- lyllä voidaan lainata poikkeuksellisen suuria ra- hasummia suhteellisen lyhyellä takaisinmaksu- ajalla.

Valuuttarahasto pyrkii parantamaan talous- tiedon määrää ja laatua, jotta markkinoilla olisi mahdollisimman hyvä tietämys jäsenmaiden ta- louksien tilasta. Tällä uskotaan vähennettävän yllätyksien aiheuttamia häiriöitä. Tähän pää- määrään tähtäsi jo vuonna 1996 käynnistetty jatkuva kehittämistyö tilastojen julkaisukäytän- nön yhtenäistämiseksi. Tärkeätä tiedonsaantia parantaa myös huhtikuussa tehty päätös julkais- ta lyhyt lehdistötiedote IV artiklan mukaiseen konsultaatioon liittyvän johtokunnan kokouk-

sen johtopäätöksistä, mikäli keskustelun kohtee- na oleva jäsenmaa sen sallii. Markkinaherkkää aineistoa valuuttarahasto ei kuitenkaan julkista.

Rahoitusmarkkinoiden yhdentymisen myötä ilmenneet ja kasvaneet riskit lisäsivät paineita vahvistaa IMF:n rahoitusresursseja. Syyskuussa Hongkongissa pidetyn vuosikokouksen yhtey- dessä päätettiinkin suosittaa valuuttarahaston hallintoneuvostolle jäsenkiintiöiden lisäämistä 45 prosentilla nykyisestä hieman yli 146 mrd. SDR:stä. Korotuksen jälkeen IMF:n jäsenosuu- det olisivat yhteensä noin 212 mrd. SDR:ää. Tar- koituksena on, että kolme neljäsosaa korotuk- sesta jaetaan tähänastisten jäsenosuuksien suh- teessa. Loput jaetaan tavalla, joka parantaa jä- senmaiden todellisten taloudellisten voimasuh- teiden heijastumista jäsenosuuksiin. Yksittäisen erityiskorotuksen saa viisi maata, joiden jäsen- osuudet poikkeavat erittäin huomattavasti las- kennallisista jäsenosuuksista ja jotka lisäksi ky- kenevät vahvistamaan valuuttarahaston likvidi- teettiä keskipitkällä aikavälillä. Suomen jäsen- osuus kasvaa tehdyn esityksen mukaan vajaat 47 % eli nykyisestä 861.8 milj. SDR:stä 1 263.8 milj. SDR:ään (Suomen markkoina 6.3 mrd. markasta 9.3 mrd. markkaan vuoden 1997 lopun SDR-kurssin mukaan). Suomen jäsenosuus pro- sentteina IMF:n yhteenlasketuista jäsenosuuksista pysyy kuitenkin käytännössä muuttumatto- mana eli noin 0.6 prosenttina. Lopullinen päätös IMF:n jäsenosuuksien korotuksista tehdään vuonna 1998.

Valuuttarahasto pyrki myös lisäämään mah- dollisuuttaan ottaa lainaa jäsenmailtaan ns. NAB-järjestelyn (New Arrangements to Borrow) avulla. Voimaan tullessaan tämä järjestely täy- dentää vanhempaa, G 10 -maiden kanssa ylläpi- dettyä ns. GAB-järjestelyä (General Arrange- ments to Borrow). Uuden järjestelyn luottopo- tentiaali, 34 mrd. SDR:ää, on kaksinkertainen aikaisempaan verrattuna. Se on tarkoitettu tor- jumaan kansainvälistä rahoitusjärjestelmää uh- kaavaa systeimiriskiä. Luotonantajina on nyt 25 IMF:n jäsenmaata tai niiden keskuspankkia. Järjestelyn rahoitusosuudet määräytyvät osallis- tujamaiden suhteellisten IMF-jäsenkiintiöiden perusteella mutta kuitenkin niin, että vähim- mäisosuus on 1 % kokonaissummasta eli 340 mil- joonaa SDR:ää (2.5 mrd. markkaa). Muun muassa Suomen osuus on tämän suuruinen. NAB-sopimus astuu voimaan, kun se on hyväk- sytty osallistujamaiden kansallisissa elimissä ja kun 85 prosentin vähimmäismäärä rahoitus- sitoumuksista on varmistettu.

Vuosikokous päätti IMF:n erityisten nosto-oikeuksien kertaluonteisesta erityiskohdentamisesta jäsenmaille. Kaikki maat eivät ole voineet osallistua jokaiseen aiempaan kohdennukseen sen takia, etteivät ne silloin ole olleet IMF:n jäseniä. Tarkoituksena on nyt korjata epätasapuoliseksi koettu tila ja saattaa kaikkien jäsenmaiden kumulatiivisesti saama SDR-määrä 29.3 prosenttiin jäsenosuuksista. Erityiskohdentaminen kaksinkertaistaa nykyisestäään SDR:ien määrän vajaaseen 43 miljardiin. Sääntömuutos astuu voimaan, kun kolme viidennestä niistä jäsenistä, joiden yhteenlaskettu ääniosuus on 85 %, on hyväksynyt muutoksen.

Valuuttarahastossa olivat käynnissä myös valmistelut sopimusartiklojen uudistamiseksi siten, että pääomanliikkeiden vapaus tulisi yhdeksi järjestön tavoitteista. Käytännössä rahasto on jo pitkään tukenut pääomanliikkeiden vapautusta, ja nyt tämä käytäntö pyritään virallistamaan. Jotta vapauttaminen olisi tehokasta, on tarkoitus myös mahdollisimman laajasti varmistaa pääomanliikkeiden taustalla olevien taloustoimien vapaus. Etenkin ylimenokaudella on kuitenkin tarkoitus sallia poikkeustilanteissa pääomanliikkeiden tilapäinen rajoittaminen. Uudistuksessa otetaan huomioon muiden kansainvälisten järjestöjen toimivallat ja vastuut tällä alueella. Asiasta on keskusteltu myös EU:n piirissä lähinnä toimivallan näkökulmasta.

Keväällä 1997 päästiin käytännön toimenpiteisiin valuuttarahaston ja Maailmanpankin yhteisessä aloitteessa köyhien ja velkaantuneiden maiden auttamiseksi. Ensimmäiset maat voitiin hyväksyä aloitteen piiriin, kun aloitteeseen liittyvistä yksityiskohtaisista säännöistä ja kelpoisuuskriteereistä sekä velkahelpotusten laajuudesta ja taakankannosta rahoittajien kesken päästiin sopimukseen. Tämän ns. HIPC-aloitteen (Highly Indebted Poor Countries) tavoitteena on, että tehokkaan sopeutusprosessin läpikäynyt ylivelkaantunut maa voi velkahelpotusten avulla keskipitkän ajan kuluessa saada velkatilanteen hallintaansa. IMF osallistuu aloitteeseen rakenteelliseen sopeutukseen tarkoitettua ESAF-rahoitusjärjestelynsä (Enhanced Structural Adjustment Facility) kautta. Koska ESAF-järjestelyn omasta rahoituksesta vuosina 2000–2004 ei päästy täyteen selvyyteen, jäi myös HIPC-rahoituskysymys IMF:n osalta vielä auki.

Valuuttarahasto käsitteli vuoden aikana myös EMUun liittyviä kysymyksiä. IMF järjesti maaliskuussa laajalle osanottajapiirille EMU-semi-

naarin, jossa pohdittiin EMUn vaikutuksia kansainvälisen rahoitusjärjestelmän ja valuuttarahaston näkökulmasta. Varsinainen valmistelutyö IMF:n piirissä tähtäsi kaikkien sellaisten kysymysten selvittämiseen, joihin EMUn syntyminen vaikuttaa IMF:n toiminnassa.

Suomen Pankin johtokunnan puheenjohtaja Sirkka Hämäläinen oli Suomen edustaja valuuttarahaston hallintoneuvostossa. Hänen varajäsenenään toimi johtokunnan jäsen Esko Ollila.

Pohjoismaiden ja Baltian maiden yhteisenä edustajana rahaston johtokunnassa oli ruotsalainen Eva Srejber. Ruotsin keskuspankki koordinoi vaalipiirin kannanottojen valmistelua.

Valuuttavaranto

Suomen Pankin tärkeimmät tavoitteet valuuttavarannon sijoittamisessa ovat sijoitusten turvallisuus ja niiden likvidiuden varmistaminen. Näissä rajoissa varannolle pyritään saamaan mahdollisimman hyvä tuotto.

Valuuttavaranto on sijoitettuna kansainvälisillä rahoitusmarkkinoilla ulkomaisten valuuttojen määräisiin korkoinstrumentteihin ja kultaan. Lisäksi varantoa on ecusaamisena Euroopan rahapoliittiselta instituutilta sekä Kansainvälisen valuuttarahaston varanto-osuutena ja erityisinä nosto-oikeuksina.

Keskeisimmät varannon sijoittamisen riskit ovat valuutta- ja korkoriski, luottoriski sekä likvidiysriski. Riskejä hallitaan kokonaisuutena;

Vaihdetavan varannon pääerät ja niiden muutos vuoden 1997 aikana olivat seuraavat:

	Varanto 31.12.1997	Varanto 31.12.1996	Muutos
	milj. mk		
Kulta	1 742	1 742	–
Erityiset nosto-oikeudet	1 772	1 344	428
Varanto-osuus			
IMF:ssä	3 036	1 953	1 083
Ecusaaminen			
EMI:ltä	4 078	2 541	1 537
Valuutta-saamiset	40 827	28 817	12 010
Yhteensä	51 455	36 397	15 058

käytännössä tärkeimpiä riskienhallintamenetelmiä ovat sijoitusten hajauttaminen sekä tarkka hyväksytyjen sijoituskohteiden ja kaupankäynnin vastapuolten valinta. Toimintavaltuuksia rajoitetaan limiiteillä, joita valvotaan jatkuvasti.

Varantoon liittyvistä epävarmuustekijöistä vaikutuksiltaan merkittävin on valuuttariski. Valuuttakurssien muutoksista aiheutuvia varannon arvoneilaiteluja pyritään rajoittamaan hajauttamalla varanto eri valuuttoihin. Valuuttajakaudan ajantasaisuus arvioidaan säännöllisesti. Tärkeimmät sijoitusvaluutat vuonna 1997 olivat Yhdysvaltain dollari, Saksan markka, Ison-Britannian punta, Ranskan frangi, Japanin jeni ja Tanskan kruunu.

Korkoriskiä hallitaan mm. hajauttamalla sijoituskohteet sekä asettamalla sijoitustoiminnalle konservatiiviset korkoriskirajat. Varannon likvidiys turvataan käyttämällä laajaa likvidien sijoituskohteiden valikoimaa. Luottoriskiä rajoitetaan sijoittamalla valtaosa varannosta edellä

mainittujen valtioiden liikkeeseen laskemiin arvopapereihin ja näiden arvopapereiden takaisinmyyntisopimuksiin.

Suomen Pankin vaihdettavan valuuttavarannon määrä kasvoi vuoden aikana 15 058 milj. markkaa 51 455 milj. markkaan. Varannon suurin kasvu ajoittui tammikuuhun, jolloin Suomen Pankki osti valuuttoja avistamarkkinoilta peräti 38 340 milj. markalla. Taustalla olivat lähinnä ulkomaisten sijoittajien odotukset markan vahvistumisesta, mikä aiheutti merkittävän valuuttavirran Suomeen. Vuoden alun nopean kasvun jälkeen varannon määrä supistui vuoden aikana valtion ulkomaisen velan hoitomaksujen seurauksena nettomääräisesti 32 095 milj. markalla. Pääomantuonin myötä rajusti kasvaneen likviditeetin hallinnoimiseksi Suomen Pankki solmi uusia termiinisopimuksia 18 510 milj. markan arvosta. Vuoden loppuun mennessä termiiniposition annettiin kokonaisuudessaan erääntyä.

Tilinpäätös

Tuloslaskelma, milj. mk

	1.1.—31.12.1997		1.1.—31.12.1996	
Korkotuotot				
Kotimaiset (1)				
Maksuvalmiusluotoista	0.0		6.7	
Arvopapereiden takaisinmyyntisitoumuksista	342.5		249.8	
Nettokorot kotimaisista termiinkaupoista	141.8		—	
KTR-luotoista	2.2		6.6	
Joukkovelkakirjoista	118.8		151.2	
Vakauttamislainoista	—		16.0	
Muista saamisista	11.3	616.6	25.8	456.1
Ulkomaiset (2)				
Kansainväliseltä valuuttarahastolta	126.4		107.5	
Arvopapereista	1 983.3		1 338.9	
Muista valuuttasaamisista	799.0	2 908.8	473.6	1 920.1
Korkotuotot yhteensä		3 525.4		2 376.2
Korkokulut				
Kotimaiset (3)				
Sijoitustodistuksista	-1 059.5		-857.3	
Varantotalletuksista	-8.0		-5.9	
Investointitalletuksista	-2.9		-14.9	
Muista veloista	0.0	-1 070.4	-0.6	-878.6
Ulkomaiset				
Kansainväliselle valuuttarahastolle	-42.3		-37.8	
Muista veloista	-54.4	-96.6	-19.2	-57.0
Korkokulut yhteensä		-1 167.0		-935.6
Korkokate (4)		2 358.4		1 440.6
Keskuspankkitoiminnan muut tuotot (5)				
Toimitusmaksut ja palkkiot	25.4		19.4	
Muut	122.7	148.1	88.4	107.8
Keskuspankkitoiminnan muut kulut (6)				
Palkat	-154.6		-149.9	
Sosiaalikulut	-84.2		-83.8	
Setelien hankintakulut	-32.4		-18.6	
Poistot	-129.7		-74.7	
Muut	-89.9	-490.8	-85.0	-411.9

	1.1.—31.12.1997		1.1.—31.12.1996	
Rahoitustarkastuksen kulut ja tuotot (7)				
Palkat	-29.4		-26.8	
Poistot	-0.4		-1.2	
Muut	-25.7		-22.3	
Rahoitustarkastuksen valvontamaksut	55.4	0.0	50.3	0.0
Omaisuudenhoito-yhtiöt ja korkokorvaus (8)				1 592.2
Tulos ennen kurssieroja ja varauksia	2 015.7		2 728.7	
Ulkomaisten arvopapereiden kurssierot (9)	-131.2		298.4	
Valuuttakurssierot (10)	4 977.5		1 668.8	
Aktiivoitujen kurssierojen poisto	—		-865.2	
Eläkevarauksen lisäys (11)	-76.0		-77.2	
Varauksen (laki Suomen Pankista 30 §) lisäys (-) / purkaminen (+) (11)	-6 786.0		-3 753.6	
Tilikauden tulos (12)	0.0		0.0	